

De gamle faderne hade en gammal fördom att alla mänskorna
hade världande som földe dem genom jorden genom livet, och in till
döden, och gav ett varsel när dess härlighet näckades, i de
gammal byggnaderna av grotta brädflocke fanns en inskrift en brädflock
som utförde ett liggande hund som hördes som liggklockans
lickande, det kallade de gamle för dödsurit och när det hördes, var ett
dödsfall att vänta i huset, eller någon stund döden inträdde där
den sjuke låg, det slog några slag i väggen, och då visste omgivningarna
att blutet för den döde var nära.

Dödsbudet. Låg någon länge sjuk i en by hörde det till vanligheten
att man skaffades till att vaka över denne, man såväl som kvinnor.
Och då man mästte döden var i annalkande samlades i ke salen
ett flertal av grammarna för att närsära när dödet näckades,
Sedan lästes i bibeln och sjöngs psalmer. Det var aldrin sedan
att grammarna under sorgens och svärmodets dagar sökte bringa
varandra bröst. Och ett bestämt tecken var efter dödens lade
den döde på ett sofflock laggt på ett par brädflockar, och så hängdes
alla sångpläderna ut på gården och buskar, av de sångpläderna

den döde hant i sängen, och det blev ett fascinerat jobb för en del
 kvinnor som berörade förmiddags nyheter, flaggning förekom inte
 förr än på 1880-talet, jag minns i Bälingstors by där sattes upp
 flaggstång hos brävaruhandlare Per Wikesson och handelsbutikaren
 Per Nilsson. Imonser i Tidningsar som här i ostan på 1870-talet
 såsom dödsfallsannonser i Kristianstadsbladet var tidningar
 som var allmän på ostan, om än de varo någon om en tidning. Det var
 på 1880-talet sändes där ut bjudningskort av de färske sittnerade,
 men på landsbygden var pela byn i liklag, så att alla bönder,
 små och storbönder, varo självfjusna, men "torspare sättrades ej."
 När folket träffade den sörjande, tog de dem i hand och beklagade
 sorgen, och var det en som ligget länge på ett sjukläges, så sades
 ordet det var väl var värre förtöjt honom från plagorna.

Den döde.

Det första efter döden var att lägga liket på ett sofflock
 placerad på ett par tråbokar, I varje by fanns i segel någon
 gumma som brukade väcka de avlidna och släda dem
 och omedelbart efter dödsfallet, slötas ögonen och lade pengar

över ögonlocken, och för att få munnen i propretet sättes en
större porslinsbok under hakan. Sedan när liksummen var iord-
ningsställe placerades liket där, och sångkladerna bågs ut, och
ledes till utvärldning, hämmen i sången brändes upp, och summet
växlade och sökades med enekrisstar

Eveprinse. Var det en äldre man eller kvinna födde det till
gammal sed i dessa trakter, att han eller hon skulle ifrågasättas
med frityg, som man brukte på beofoppsdagen. Ofta hade man
lagt under detta för sägda ändamål. Vagre kvinnor såväl
som äldre fick en myrtenkrans på huvudet, som många gamla kvinnor
sedde som hade myrtenkrans, att här är myrten till en krons närfjäg
skall kläddas lik. När kistan burits in i liksummet lades liket dit
och smyckades med blommor. Det var handelse som spelat in att en
eng flicka som var belövad och dog och städdes till beund.

Om man under böjens under böjens under böjens av förra århundradet
fördelat ingalunda till överliggeterna, att man den första natten efter
dödsfallen hölls likvaka. Natten förmidag tändes ljus i liksummet och upprepades
sig där, läsande bibel och postilla, samt sjungande Sanger och psalmer

24

Under aftonens lopp kommo en hel del innenvånare till sorgchuset
för att "se liket" och flertalet av dem tog de också ha stannas kvar för
att hålla de sörjande sällskap. Traktering med öl och bröd var före
också vid dyltika tillfällen förekommit. Men ejdes de närmaste
följande dagarna, särstads om kvällarna, kan folk. I all synnerhet
om den avlidne var en yngre person eller ett barn. Ofta gav och "se tills"
försedt ämna förfemtio år sedan till en allmän sed i dessa trakter.
Då någon "stod i tills" informerade sig ofta en hel del sjukta, för att
begagna sig av tillfället att söka övernatta hässan. Man väntade
sig i likvalnet, besträck sjuka stället med den cloches pönader
o.s.v. I all synnerhet barn som hade språver eller ledde av syfe,
bleva på detta sätt behandlade. Ingen av den fortgångnesamhöriga
vågade en dyltisk barnhetighetgärring. Svartom varo all välvonomma.
Och för många var det en trost, att om den avlidne icke gjort något
gott medan han levde, han dock efter döden blev i tillfälle att
göra detta. De lade alltid en timme duk över den dödas ansikte,
men som bostogs, när de besökande kom som skulle se liket,
denna duk kallades "likeluk". De besökande hade en viss spå-

på lifvet om ett ögonlock inte slöt tillsammän, - att den döde sittade
efter någen, som skulle framme stora efter! Eller om ~~ansiktet~~ dagen
visade ett nöjt utseende, då sådes - han såg så nöjet ut, från elle hon,
sågo så lyckliga ut, singar från den döde foga de i flästa fall inte
av - utan som de saade, det kan den döde få hava med sig.

I bondgårdarna med många rum anordnade de ett lifrum
tillsammare. Först pångdes vita fatan för fornsten, och var
det ett större rum delades det med takan, och även väggarna
bekläddes med takan, och anordnades ett likaltare en läge
möbel såsom en mindre byrå, bekläddes i vitt, ett kors tifver-
pades, och placeras i vitt, och ställdes på nämnda altare och ett
ljus vid var sida om korset och de två ljusen brinno när
folk var näravarande, mysten var mycket antänd till utsmyck-
ning i lifrummet, kistan placeras på en egen höga fyrbenta
träpallar, kallade kistepallar. Sedan med att havatiken i hemmen
fins åmnu på en del byar som är långt avlägsna från
fayrban. Men nu är gravkapell byggda i de flästa av de i gänga
bygderna varande fayrborna, så nu kommer liften dit stundom

Om sommaren s föd de varmaste månaderna på landsbygden när tiken
fick stå hemma några dagar, sättes tiken in i de på byggen väliga
stenvällda jordkällarne!

Kistor.

I varje by fanns välligen en person som tillverkade likkistor. Fånga
äldre tantmän hade gärn lagt undan bräder, som för ändamålet skulle
användas. Ja, de fanns också som undan försiktigheten låtit tillverka sina
likkistor. I förra hälften var i Bältingstor en gammal likkiste-
smickare. Påt Läckössen benämnd "Läckempa Påt" han var berägen
för att göra kistorna till nätta - så de varo främgödda, han var den
som ej förförde protetiviteten, en gång hade ^{haft} tillverkat en likkista
och så skulle hon taga sig en middagslur, och lade sig i den färdig-
gjorda kistan, och de som skulle hämta kistan påträffade henne
på ost och ställe, och de blev häxna, men hon form sig och försökte
hon att skulle då intyga att kistan var så stor så den som skulle ligga
i den blev ej felömdar. Kistorna tillverkades av furnbräder, det var tigga
utseende, de gamla kistorna spikades ihop med hemsömmade spikar
med handtag av sen, senare hemsömmade järnhandtag lockes fästades

med träpinnar senare som skruvar med huvud, silverbroschsade
pors, pistorna ströts svarta med blenkrots öja och bestänktes med
Blenkrots dust, den gamle besättarens omtalade att de gamle stridde
ett maltrögle och ett trearter brännvin i kistan med den döde, och det har en
bannings gränd, för psykoverkstämästaren i Håstveda Lars Persson
s.tz. backa Larsson hade på Håstveda psykogård grävt en grav och
kom in till en gravgård, och försur jorden från den intilliggande graven
en fvarterflestka väl fortrad och bibehållen, och vid undersöning var den
fullt av brännvin och han sade att efter undersöning påstod han brännvinet
var från hembrönnings dagar, och han sade att det var det värsta han
smakat och därfor så drack han ut det. Litskistens åkaren hade att
noga tillse så att en del hyvelspån földe med i kistan. Denna ansågs
inte allmänt begagnas till ritningar, åt den äldre, men man hyste dock
den åsiktens på sina håll att denne därigenom skulle ersättas zo i sin
grav. Under aldrig tid var detta ett senare moment, som man ikke
fick förglömma att taga i beaktande vid ett dödfall, often måste
därfor strö linfsö på botten i kistan emedan detta var ett verksamt
medel. En kopparstont eller två brukade man också offra

Och någor gång hände, att man hade en sgn bredvid den avlidne. Det
ansågs vara ett av de allra verstomma medel, ett att förhindra
gengängare att forma till baka var att skräta inför tråss över vagen-
för över det fanns de ej komma! Den som förstädigat kistan var i sago
alltid närväsende då den döde skulle svepas och läggas i denna.

Likbär. I en likbod på Fästnings psychogårds stod en likbär år
1867 jag var då 10 år när jag av psychovaktrönisteren blev uppmärksammat
om likbären och uppgiften den brädefullt för den begagnades ej då, och då
hade församlingen straffat sig likvagn. Men otid likbären för fattiga
och rika far ej här i öster omtalats, för här i öster var ej något mindre
värdat med blandpersoner. Men under den tiden som liken bars till
psychogården, så fattighus och sockenställare efter de som befått något
bröd, de skyllsade de till psychogården. De varo ej värda om att bäras.
En bond i Bellingstor Nils Jonsson på vängen. han var sonnen
från Djösöds församling. Gårds härad, han omtalade, att en gammal
kvinnan där i öster död, och hon hade ett diktigt sykte om sig i livstiden, och
hon hade haft signesier o. d. l. att medgöra, när ^{de} skulle föra kistan mell
liket till psychogården, och de hade två hästar för vagnen och två personer

9

åkte i vagnen en fjädervagn ett entetts årsåle och bakom om dem var
fjäderstolen sättdel, och de kom förbi huset som kom förtö dattt framme vid livstiden
bort, och en vit gestalt visar sig på vägen och hästarne körde sig och ville inte
fram, men då den som åkte med gick av vagnen, och fram till hästarne och
lyfte på huvudstolen men en hastig rörelse framme i vagnen i en besädskra
och det var med möda jag kunde hålla hästarne, men ett ord av den andre
om händelsen fick jag ej fös om dagen efter, och då såde han att det var den
gamla brinningsgestalt han såg när han tillde genom huvudstolen, så talade
vånga Vissen om denna händelsen för min far och jag som andaktig åhörare
fördes på 10 års åldern 1887. Där var uttagna bärslag fyra man i varje lag
och så byttes de till vid gamla beständiga platser, där de vilaade och
kom de såde att baserne fick sig en styckelaz, och bränningens var ju lätt
affärsmitt när det fanns brännin i varje träd vid den tiden. Bärslädet
var ett stort svart med vita foder och och fyra vita fotter ett i varje
höörslädet var utsett över fjästan. Fjädermannen hade hand om,
och försvarade hemma hos sig, fjäderstäderna och bärsläcket, de varo
avgiftsfria.

Litkvagn. På slutet av 1870 talet var här församlingar

Bon straffat sig likvagnar men det blev mera allmänt in på 1880 talet.

Jag minns 1886 jag gick i folkeskolan i Ballingslöv en bondelöts i byn döde och likprocessionen kom på vägen förbi och liket åkte på likvagn och flera skjutsar fram efter, och efter denna procession kom en skjuts med fjäder-vagn och på den var en svartmålad likkista enkel och fattig utan blomsterom, skjutsbonden satt på likkisten, den var byns rockenträmma - "Söjna Slackalle" som de kallades - (som upphar fattig fjälj) och skulle till sitt sista vilorum.

Likvagnen till församlingen var komunalstamman - eller kyrkostamman

Som bestämde den men i den tiden hade vi Geitare Bon var en myndig man

Och hans ord vägde mycket i församlingen, och han var en upplysningens man för kyrka och skola. Likvagnen hade sin plats i Blaby, så

den andas delen, eller byarna utifrån fick hämta vagnen därifrån, och såvida där främde anstraffas svarta hästar så skulle de hava

dem för likvagnen, så hästar var nödvändiga (ett par). Bonden Anders

Bondesson i Ballingslöv hade ett par svarta hästar, och han anlitades i byn till likskjutsar. Likbilarna kom inte till på landsbyggden

först på 1930 talet men nu är det allmänt, nu någon är död, så

singer an församlingarna till en begravningsbyrå efter kista och svepning

Och begravningsbyggn om besöjer det att lipet kommer till begravningsplatsen. Här var församlingar som var donationer och språksteck likvagn till församlingen. Tamburin hade en gammal likvagn i församlingar och där var en konstibyggn. Hoboda konsventyrades "pro patre" han språksteck en likvagn till församlingen, och han var också den första som död fäkt åka i den.

Ulfjärdstal. Det är borta nu med den ceremonien, för lipet hämtas från hemmet senast dagen efter dödsfallet, men förr en tretio år sedan eller tidigare, då de hadde liken hemma till de skulle köra till kyrkogården, där när de satt likpristen på likvagnen. Människor som hade höga pallar, blottade sina huvuden, var efter någon av de som varo mäst salforse framträdd för att läsa ett kapitel ur bibeln, och i samband därmed hålla ett förfället lämpligt tårttal. Ofta fanns en person i socknen, som i detta avseende var förtjänstgörande. Nam brukade kalla denne för "vedkasta präst". En psalm som sjöngs innan liket åkte från hemme var "490. "Så vända vi all världens väg den ene med den andre". Det var när kistan var kattspå likvagnen som tal och sång hölls.

Utfärd. Pistan var i de gamla bondgårdarna insatt i likkammaren och den var i ett vidi sidan om de mera allmänna sedan bens pistan av fyra man genom förtugan ut på gården där likvagnen var, och pistan sättes upp på den utdragna bottnedelen i likvagnen, pistan sättes upp på den med benen, sedan körts pistan in i vagnen.

Begsvaringsprocession. Här man härsande voro reglera för placeringen symmetrigen stränga. Här gällde samma regler som i fråga vid bröllop.

Först de närmast intima och släktningarna och därefter grammarna.

En kyrkowärd fick icke gärna föra före en nämndeman eller häradshövding, liksom lite som en seurman hålla sig före en kyrkowärd. Och om åldringbonden kom före hel eller fräkgårdsbonden, sågs detta med allt armat än vintliga blöckar, försäkt att han icke var släpe med den artdome. Utmed varje, som man färdades försbi hade man stött rympackat gram eller enesis och någor gång voro doma gramar uppsesta vid vägen. Undersundon hade man stött det packade riset i form av ett förra kross eller också i form av

initialbokstäverna till den artdomes namn. Efter det likläget förmått gästelen frade de kennmavarande att stötta askan av den

förut uppeblända halmen, som fanns i den stäng ^{varej} & den bortgångne
välde, ut på vagnen där liket förs fram. Detta skulle hindra
att den icke sedem skulle bli i tillfälle att gå igeng. Samma verkan
hade också sopan från det gamla, i vilket de döde ställt i lik. Stängerna
till prestavarna varo 8 m långa svartmålade de varo kläddes med klädder
uppe i ena ändan men svart full som hängde ned en halv dm ^{med} längre
och uppe vid stängen spets var omhulat svart färgerflor i rosett.
Stängerna åges av kyrkorödet och förvaras där likvagnen är placerad
i vagnen. Nu begonnes prestavrar vid alla begravningar, de visser
ett par av släktens ungöngestkrets som för prestavarna, på 1880 infördes
prestavarna mer allmänt men har ej kommit till allmänt bruk förrän
i på senare årtiondet. Klockare och präst gjorde alltid före
de som prestaverade och klockaren tog upp begravningssången
när de kom inom det området där gravgården är belägen, kyrkovaht-
mästaren - ringar på sina ordens benämnd kyrkovahtare, de varo alltid
före libprocessionen något före präst och klockare, för att leda
processionen till graven klockaren sjöng vid graven. Endast de närmaste
börjande frimor och några andre antändas barn varo med.

187
förmåga är tillbaka var kvinnorna ej med vid begravningens dagen.
utan dagen efter, som likbegräfts kyrkliga medlemmar, närmast
anhörigas kvinnor stodo närmast graven, närmast i processionen
var de närmaste anhöriga, och sedan närmaste släkten, och sedan
i tur och ordning, när singaren i kyrkorummet såg "likskansen" som det
benämndes i gamla tider, vred en för honom beständigt plats, böjade
han allt ringa, och hade han intill börjat att ringa när processionen
från dit slammade de, men så fört ringringen böjade, talles
processionen sig i gång igen.

Örkomst till kyrkan: Innan begravningens kapell voro byggda
väl kyrkorna, och de hade liken komma till begravningen då jordfästet
de i kyrkan framme vi altaret i koret, klockaren måtte vila vid
kyrkans ingången, och gick före och tog upp en litspalm, och framme
vid altaret stod prästen tillräckligt mottaga dem, och efter
jordfästningen gick präst och klockare före, och singaren före
i telen, för några tiotal år tillbaka var det de välborgade och
ständers personer som jordfästes i kyrkan, de andra av modet eftersattige
klasserna, jordfästes ej i kyrkan utan vid graven en gallrande orgel.

ACC. N.R. M 1122:15,

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

benämnd "tipstol" 1913 var angilt för ringning och gravning 5/22
i Stoby. En begravnings själm vid gravan: psalm 49:2: Nu lyssnar de
klagonde fjulen och stiller sig läsarna flödens.

Självspillningar, eller mordare och andra brottslingar som dödats,
begravdes på en särskild på kyrkogården avstånd plats. Och fick ej
begravas för än efter solens nedgång: skymningen, och kistan fick ej
tagas genom kyrkogårds grinden utan lyfts över kyrkogårdsmuren.
Den sista som avsättades på galgbacken på 1860-talet för ett mord i Hässle-
holm förevar avsättade på galgbacken begravdes där, men den sista Borg
van blev begravd på Stoby kyrkogård på självspillninga platsen väster
om kyrkan, en gammal nu mera avliden kyrkovaktmästare, unnsade
nug platsen vid kyrkogårdsmuren där Borg begravts. Jag hörde av
åldres personer, att i början på 1800-talet fick ej självspillningar begravas
i vigt jord, utan på prästgårdsfjorderna, hade de uttagen plats för detta
åndamål.

Jordfästning. Om fredagen eller söndagen var det nästa brukliga
nu är vilken dag och tid efter överenskommelse. För de valbergade
och ständsgärsor var de som åtförde förråren av jordfästning

Nu är allmänt brukligt med Fal av prästens vid vick graven.

Fal av anhöriga och vänner hålls Fal vid graven. Fal vid graven blev mycket brukligt på 1900-talet det var mycket från Sambällen, bland arbetarförbunden var många skolade Falare som böjade och breddade ut sig bland folket.

Själaringning: Ringning dagen efter dödsfall, och om dödsfallet handlade på natten ringdes på dagen ringningen var bestämd på förmiddagen klockan 10, nu är ringningen bestämd till klockan 13 förmiddagen. Ringningen utfördes av vaktmästaren, eller ringgässen, som också var dödgivare, i äldre tid när fler fyra dagar varo till, som blivit in dragna, så var den tillsatta sässtrilda kyrkostyrkan i Paasby i Håstveda socken. För en gård benämnd prekare gästen, och en ägare av gården berätta att gården var tillskriftad av ägostycken som tillhört ringaren till kyrkan och de varo några flycken och hade var en stuga med ett jordstygke: de benämndes prekare "Bluorna" men genom förenande förhållande blev tillsatt en ringare och han skulle ta i kyrkbyn - Håstveda. Så blev denna jorden sammanslaget

Till en premnans del och Stugorna blevo med rumma, och en gård byggdes
uppe, den sätter örnar en del av den bominingshuset och storstugan, med
ryggars som sever med på 1890 talet men ej heller det andra av bominings-
huset sätter än. För äldre döda sättes en stund längre om för andlata,
ett barn var kostas ringning, en del gamla hade sina tankar om
ringning, om klockan singade med tätta slag för en vaktens sake de ölt
kross att den avlidne är lycklig klockornas gå så latt.

Begravningsringning. Så född som ringaren sätter klockjutsarna
på en bestämd plats från kyrkans märket så började ringningen,
och hörde på till kistet kommit in i kyrkan sedan när alla folks
var komna in, slutade ringningen under förfästningen, det
föllades samman ringning, sedan när förfästningen var över
och kisteln bars till graven, ringdes gravringningen ända till
kisteln sänkts ned i graven! För många violat av tillbaka, endast
i särskilda undantagsfall ägde förfästningen rum i kyrkan
Detta hindrade dock inte, att prästen mången gång höll ett
längre tal, varför den avlidnes personliga egensträcker berördes.

Efter det förfästningen försättts och klockaren sjungit

Begravnings spåkorsens sista viss, vidtag ett annat arbete. Utom den
till Spade, som prästen för sin del begagnat Stoda vanligvis ett
spjutat andsa sådana av större typer uppsöndrade vid den upphöjde
gravullen. Begravningsgästerna hade om att lägga hand om dessas
för att skydda igen gravens, och det gick i ett flyttande flöende, de byttes
till till gravens var igomskottad. År 1889 begravdes min far, och då
såg jag på denna begravningsled men när det slutade har jag inte
kunnat dom om, år 1913 begravdes min mor och då ombevistade
singaren gravning och igenfyllning. Avgiften för singning och
gravning vid nämnda begravnings var 5 kr.

Öterfärden hem från kyrkan till begravnings gården, gick
under den som hade ett par sista hästar och var före och satte
dem i gång då komde det gär mindan, och då enspärmare skjutsarna
som varo på sumpan desvaro småbönerna med en häst på varit
skjuts, då i vägens furvor se enspärmare skjutsarna komma
räckvidd efter. Bråb och flockare, och dödgavaren földe
med till begravningsgården.

Begravningspalas. Och när gästerna gästerna kom hem Stoda

bordet dukade. Och denna var liten storstad, som man fram
vid "brölloppet och färismagillet". Sätt nedra en död ansägs vara nöd-
vändigt, som att hedra de levande.

Också medförelle samtliga gillesgäster sörastade "förmingar"
jämvä till begravningsgillema eller "infäresta" som man brukade
benämna dessa. Ivar spettelakorna varo representerade, och
öb och bråvin flödade i lika rikliga mängder. Men en fördelig
begravning, som man under den tiden ofta talade om, menade man
en sådan, där mat och dryck förförmit i överflöd. En sådan
prägels oflast i tvåne dagar, i gammal bondefamilj som varit
med vid husbehovsbesämmings dagar hade under gönt en vass
fräckage med bråvin från dessa dagar ur manen var död, på 1880 talets
och hans hustru dog på 1890 talets och då bröts sista kroppen bråvin från
hembesämmings dagar, på 1880 talets baktides i gillegårdarna häpor
av olika slag, en del baktade böjda, ut socks glaserade, och med svart
glaserade bokstäver den avlidnes initialerna, även begravningskonfekts
med svart silkepapper, de sererades på bricka till vinet, en mat-
lagerställ var i gillegården ett par veckor före begravningens

och varförsade, försäckrinnorna fick fyappa till i fröket, var det
en finare begävning hade de en mäntig fraktkör, en servitör eller en
militär som varit ordnans postbefäl och hästet en med en god svader
som bås kunde komma till sälla vid bröllop och festiska gille.

Prästen höll bröstepab för de sörjande, och vid måttid höll han bön före,
och efter maten, och klockaren höll sång före, och efter maten, till klockan
10-11 på kvällen sedan ställdes man åt. alla släktingar stannade
på gillesgården! Omnu fälles stoso gille på landsbygden både vid
bröllop och begävningar, nu vid samhället beställer de till bröllops
festligheter, och begävningar på pensionat och hoteller och betalar viss förvarje
gäst, och i många fall beställer de kaffe och dopp som blir entakare och tillgivare
och i äldre tid, på landsbygden tilldelade de till de fattige tillsammans
av mat och kakor.

Hyrkofjänarnas avtöning: Prästen erhöll en viss avgift vid begävning det fogs
upp i likstav, och klockaren hade sin uppibord hyrkofjänaren, som var ringare,
dödsävare, uppges på 1880 talet haude ringare Töns Andersson 3 kr för
ringning och grävning, senare blev det höjt till 5 kr men före 1880 talet
uppges han sin lön som hyrkofjänarmästare i Finske och ficks med sin

Skrötkärra uti bygden och samlar i hop fiordanet av säd, eller andra matvaror.

Mallagersonen i nämnda socken var givit med singaren hon hette Bara benämndes "singare" Lazarus hade varit fröksa på Växjö slott så hon var socknens största vid alla gillen och belönades av tillställaren 1,50 om dagen och på många ställen mindre, men det blev ju litet förling hem, hos henne kom de långväga kyrkbesökarna haude lite kaffe gräddade och röd, som hon brökte kaffe till märde kom från kyrkorn tog ^{da} sig en kaffesast.

Kyrkogård Den så kallade äldsta kyrkogården kring kyrkan var kringgårdad med grästensmurar, den tiden var det ett med det billigaste i hägnader och på en del kyrkogårdar har också dessa stenmurer varit ett förrværs vän i ofredstider, almnej och aska planterades på kyrkogårdar, på Stoby kyrkogårdsväg både vägen ~~med~~ vägen mot Fässlesta och mot Damby åro planterade almtred som hämtades från Fässleholms gården och planterades där på 1830 talet, Stora ingången till kyrkan från kyrkogårdsgården där lärhöstan bars in:

Grevلاتser i östra änden av kyrkogården åkeringsvägen till Grevet var de stora församlingens ledande personer och bostad kyrkogårdsmuren hade de präster sina gravplatser, I Stoby kyrkogård var oppigister

Magnum Fredrik Wobec född den 8 Januari 1759 dog den 29 Juli 1827 hade
varit församlingens biskop i 30 år. Han var den förste kyrkoherre som begravdes
i kyrkogården alla präster som begravdes före honom begravdes i likställaren under
korset, undes den stora mycketta är många ställdes begravnna men
före 1836 då kyrkan tillbyggdes hämtades vacker ut sand från en närboljens
backe närmelikställaren utbyggdes. Här på nämnda plats var uttagna
gravplatser av de som begravts 1834 men de åro slindspersoner, de fattige
hade en plats mer avsides, småbarn som dog begravdes i öndan på en myrkostad
går, där gjordes ett inhugg i botter i graven där den lilla flickan sattes ned, men
det fick vara medgivande av antändiga till den artidne som skulle begravas,
de som dog i barnsäng - småbarn smöd med i någon öppen grav och sång
sådana små litet stopprades med i kyrkorummen till das under varande källaren,
de brallade sådana smålit "östra präla". Djävholsplittar begravdes på
Stockholms kyrkogårds nordvästra sida intill kyrkogårdsmuren. Tåldre
tider begravdes ^{de} på en särskild plats på prästgårds markerna de fick ej
begravas i rikeljord:

Gzav. Så fort ringaren fick bud om någon artidet i församlingen
så tog han efter sätteriseringen i hand med gravgrävningen.

Fär i dessa sydliga breddgraderna kis det ej djupare fråle än med
högtjölt markros kunde man bryta upp den frossna jorden men de kunde
frossna på större ålen som de ficks spränga, och på högtjölt utdikade
sombra markar där kyrkogården var belägen komde till vatten, häls vid
var och häls då marken var mesa vattenfyllt, då komde från da att ficks
ficks sätta ned i vatten om de än en tid innan förra graven för vatten.
På Stoby kyrkogård skulle församlingens kantor musiken deriktas
Emminger som avlidet begravas öster om kyrkan, kyrkogården. Gesson
var juost i församlingen. Och ringaren Luren Nilsson försökte att gräva
graven kommen ned ett stycke fram han på ben och plöckade upp en del, men
sag att det var omöjligt att frossna ned, då gick han in till kyrkogården
och omhade förhållanden och han gav order, bärja en ny grav in till, och det blev
samma resultat och då ficks han bärja på breddje stället då kom han djupare
med men kom på ben även där man plöckade upp dem och kom till slut
till gravens djup. Gravesteklädringen av gravarna kom iste i bruk för
än in på detta sekel och är inte allmänt än för det är ju en entra
kostnad. Graven smyckades ej för än jorden hade sjumbit då den
lades om och graven lugs lott och lades dit maljord istället, och sedan

plantzades blommor.

Gravvårder. De äldsta gravvården på Stoby prästgård är av sten, familjegravvårder där hela familjen vilar till och med två generationer, män och kvinnors gravvårder varo lika men barngravvården varo mindre. År finns två stora som gravvälvar, namnet stod på trärösset och över stod födelse året och under stod döds året, smidda gravrör, och även givna gravvårder, de förra granitgravvårdarna bryggde 1890 talet och i symmetri sedan år 1900-talet i mönster av sten brända och sten slipes vidare. Men innan var mäns gravvårder mycket en gammal gravvård på Stoby prästgård. Här vilar riddaren av Kungl Svärdsorden Hugo valbome, född Adam Christian Rosentwist född den 30 April 1748 död den 12 maj 1824. Och dess kärma maka, Hedwig Luise Montell född den 20 september 1764, död den 24 juni 1845. En gravvård under karegna omständigheter. Under fältenmanöver i Skåne som leddes av Karl den Femte dog år 1871 en gardesjägare i Hässleholm begravades på Stoby prästgård där restes en gravvård - en "bauta-sten" tagen på Stoby grimg varan med inskriften "Nosske gardesjägaren Ole Jakob Johamesson Kopf född i Westerboten den 28 Februari 1850 död den 19 nov 1871 i Hässleholm".

Grevvårdar som ställdes på gravställen, som sattnade till syn beroa bort-flyttade till kyrkogårdsmuren.

Grevsmycketringen.

På landsortskyrkogårdarna, har de till en del ännu grävfullarne, men de har mest lagt om till familje gravplatser. Mannens namn och familiets sone, så snart som de fram sätta ut blommor som fisi sig mot förd. Smycka de graven, och på landsortskyrkogårdarna var det allmänt att smycka sina avlidnas gravar med blommor från sina fördgårdar om lördagskvällarna.

Det de som bodde ett stycke ^{från} kyrkan lejde en kvinna i kyrkbyn eller i närlheten som höll platserna i ordning, de kallades gravkvinnoz, mors dag är allmän grevsmycketring. Passeransarna är borta från kyrkogårdarna, de blevo mycket allmänna på 1890 talet, de lågo på kyrkogården över sommaren, men togs hem över vintern, men där var också de passar, som låg där året om.

De senare åren har de börjat med brinnande ljus på en del gravar, vid julfesten är det vanligt, det är på en del gravar de instlagna elektriska ljus-födningarna.

Eldbegängelse. Förr i förra seklet var sätt många som undergått eldbegängelse, fin bokebinder, en druv, m.f.t. Det är mycket av religiösa

Spel som spelar och agiterar mot. Men här i Flässleholm är en del som
är i etablierad förening. Flässleholm kyrkogård blir och är till
alla delar ~~det~~ i ordning ställd och mycket arbete läggs ned att försörja den
och en vacker gärdas; ordning där en del naturträd som slåtts där och kommer
tills in uppgift.

Folkteo om kyrkogården. Kyrkogården var invigd som helig plats
minne om talade för mig att hennes mor hade omtalat för
femte, att om en vändare på sommaren intå kunde få någon liggplats.
Så var en kyrkogård den fridsammaste platsen de kunde vila på, där
var ingen bon uppedade dom, och ville de väckas på en bestämd tid
så vaktade de. Vi varje kyrka lärdes ett andeväsen, som kallades
"kyrkogrim". Den som först avled under det nya året fick vara
kyrkogrim under detta. Kyrkogrimsen visade sig för prästen, när
som förfäste ett litet, och av den skrämd kyrkogrimsen antog
kunde prästen se, om den döde hade fått en salig eller osalig hädenfärd.
I det första fallet visade den sig i en vacker tilltalande gestalt, i det
senare var den ful och utströkande. En del kallade väsendet för
'glöseen'. Och de som gick årgång, fick när de julnatten gick, passa kyrkans
passa sig för "glöseen".

M. 11122:27.

27

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning vid Lunds universitet

Lunds Univ.
Folklivs
arkiv

Andra begravningsplatser.

I Östra såväl som i Västra göinge härad var begravningsplat-

dar nägga död en bråddöd, i Galastorp utmed landsvägen

Kässleholm är en stenlägg insättion stenmur. En tavla är
insatt i en stenmur utmed samma landsväg i Bröringeby. I Fästorp

söder i Triggejö skog hade en man död utmed en skogs väg, och
folket satte upp en tavla i det träd vid varje märket de hittade mannen.

I Broby Strog utmed Stora landsvägen. Bästveda-Broby
hade en djäng köst och väls med ett lass ved och kommit under
och fött sin död där, och varje vägfarande som kom förbi lade en
sista kvist ^{eller} en sten på den plats då de kom förbi där, och där blev
en stor hög, och benämndes käl där befann många sidona i
göringebygden där folka död en "bråd död" - som det benämndes, och
dessa högar kallades väl.

Bärhus Bärhus hade den benämningen för när var ^{bären} befristlig hade
den sin förvaringsplats i detta hus, också en materialbod för dödgåvaren,
och där samlade ihop ben som hittade vid grävning i kyrkogården

Bärhus.

M. 11122:28.

28

Till nya gravar. Men i bärhuset föregick ej jordfästningen, till kapellens försé de döda eller i den källare som är under en del kapell, en av de anhöriga brukte att medföra likbilden till kapellerna när de visätter det, men någon sorga åt förekommer ej då.

Majning. Vid sörjehuset placerades gravar vid dörrarna vid stora utgången och från förruguttrappan och ut till vägen och på den mitt för gården ströddes packad ris, eller gransis, på vägen till kyrkan majnades med gransis eller packat ris sis utmed de hus, och allmänt intresserade sig allmänheten av nämnda sed, och en del gjorde utsmyckningar såsom ^{de} lade ut gransisgislor och blombundor, med den vallnas namn i, majningen var förfara den vallna. Också som en allmän sed, och den som uraktsåg, och inte gjorde det orntalades av allmänheten som en vanvörding, och inte respekt-terade döden. Denna sed är gammal och den jag talat med om denne sed, och var vanlig i de personer ^{till} som var födda på 1830-talet och i deras omgång var det vanligt.

Kransar och minneslutor.

Lunds Univ

Folkminnes

Arkiv

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet

Fransar och ornmestavlor.

M. 11122:29.

89

Lunds
Universitets
Folkb.

Folkb.

mittes fönne

I-O
LUND
FOLKLORENS
INSTITUTION
FÖR
FOLKLIVSFORSKNING
Vid Lunds universitet

På 1830 talet var fransar i bruk vid begravningar, men de band till somman i formen på hösten tog de mätkummor och band fransar av, på sommaren band de fransar av bladet och insattes blommor av de som de hade i sina "urtagavar", buren del och isop var kyrkeblommor. Varje kvistig kyrkobesökare hade en lavendelgöse på spännetiken omvänt av en vit näsluk, begravningens fransen som den användes avhörningar hade med sig hängdes i vapenhuset i kyrkan, för dem som nördas berättare hade en skinnens papperslapp hemmes avlidne mors namn och dödsår, och den lappen hade varit fast i begravningsfransen, när den blev vissen tog hon ^{läppen} hemmes och lade den i en andaktstav och gönde den i som livsstid. Offermestavlor, för en ifjärilar tillverka och senare var det mycket vanligt att man sätta i allmogenhemmen dyliga tavlor, där var födelsedagstavlor, doptavlor bröllopstavlor, och dödstavlor, födelsedags tavlor varo målade på papper tavlor visade i mittens överkant ett allseende öga under ett litet barn och vid sidorna om det två änglar med ihopträngta händer och mitt på tavlor barnets mors födelsedag och datum. Dödstavorna tyckte man som barn att de varo så dyster att se.

11122:30.

30

Hemmar och minnesförlor.

Döds tavlorna av männen på tavlan var målat den avlidnes födelse och dödsår under var målat en likkista och vid var ånda stod pristorn var en ängel med ihoptvungrna händer, och på kistan var två ljus. Och under var ett psalmvers, dessa tavlor hängde i hemmen, i fönstrenna på väggarna. Det var ortsmilare till och med varo de så konstnärligt målade så man kan säga att där var de som man kunde ha fått sina tavlor så väl, så de kunde sätta som konstnärer, de som målat dem.

Begravelsat. Varmaste tiden efter dödsfallet var ju sorgfiken att man i familjen, och de skulle ju kläda sig i svart i möjligaste fall, och vid begravnings aktén var det allmänt för män och att var ^{och hon var} klädd, och en svart kostym såväl som en svart dräkt för kvinnorna som följde borten i genombro, om än männen svarta kostymen skiftade till i grönt, och högtidshattarna för männen hade passats moderna om många gånger, kvinnorna hade svarta silkechallotter på huvudet, och de närmast sörjande hade fast farvor på sina

Lunds Univ
Folklivinstitut
Oppskrivne.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforskning
vid Lunds universitet

M. 11122:31.

31

FOLKLIVSARKIVET

Institutionen för
folklivsforskning vid Lunds
universitet

chaleller. Männens bar breda svarta band om hattarna, och de närmaste söjande hade ett svart sorgband om vänstra armen, och vita näslukar förlades med svarta smala band, intillan bar sin sorgdräkt ett år när hon var utv vid högtidstillfällen, senare tidet som ett band på rockkrags uppslaget. barnens sorgdräkt varit plädning och ett svart krusflörs sotett på fruudborstens vänstra sida.

Sorgtid. Erkans sorgtid var ett år men det lättades betydligt när halv året gått, hälsat om de söjande varo yngre eller till och med vid medelåldern, men i äldre tid var uppmärksamheten sista året på de söjande, och det kunde yttras av folket, om det var en yngre änta, nu har hon snart gått genom sorgåret, så nu kan hon lättas på en fast. Ett ordstår om en söjande kvinna, sade när kyrksteklockan ringde över hennes mans bortgång. Tackan sätts "en annan igen" "en annan igen". Männens sorgtid var ett halvt år. De gamla sade man kan inte för tänka att männen vante tid var lång nog för halv året, man kunn sorgstiden i avhållsamhet från uppslappet omgönde, men mitidens jätat har drivit till en annan omläggning och ekonomiskt verkar för

tivets upphälle.

M. 11122:32.

32

Ordens begravningsförening. När de första föreningens fanor fickas av föreningens folks bäras vid jordfästning för att hedra den avlidnes minne så var det Sjukhusföreningene, men det var endast om den avlidne jordfästes vid gravar, för i kyrkan fick de ej komma med några föreningefanor, men nu kan folkföreningens medlemmar komma in i kyrkan med sina fanor vid jordfästning av sina medlemmar, visst är här någon person som inte vill slippa dem in i kyrkan men det är väl en som vill göra sig bemärkt.

Begravningskassor och entreprenörer.

Begravningskassor, har varit bildade i sammanslutningar här i bygden fast mot sextio tillbaka med olika benämningar, såsom Lundsamma föreningar nás medlems antalet sjuft så har det blivit lokalsbenämning, en del sjukhassor hade enbart sjukhjälp, och den trädde inte i kraft för än andee dagen, och upphörde inte sjukhjälplänsen än 150, men nu har de utväckts ut tiden till 3 år men sedan kan de få yttre stöd, och begravnings hjälp av dessa kassor med 800 kr vid mämnens död och 500 kr vid makans död.

Lunds Univ
Folkhögskola
Lektor

FOLKLIVSARKIV
Institutionen för folkliv forskning
vid Lunds universitet